

Č i t a n j e.

Poročal pri društvenih večerih „Slovenskega učiteljskega društva“ v Ljubljani dne 4. prosinca, 1. svečana in 1. sušca t. l. Jakob Dimnik.

(Dalje).

III. poglavje.

Ponavljjanje vsebine.

1. razred.

S ponavljanjem vsebine berila dobi učenec najboljšo podstavo za spisje. V 1. razredu imajo pa nazorne in govorne vaje namen vaditi otroka v ustnem izraževanju mislij. S temi vajami se navadi otrok jezika učiteljevega posebno, če je v vsakem pravilnem odgovoru zapopadeno tudi vprašanje ter vsak odgovor učenci posamezno in pogostoma tudi skupno ponavljajo. Na ta način se otrok najpreje nauči, da zna tó, kar sliši tudi doslovno ponoviti. Pa tudi pri razpravljanji beriva v abecedniku zahtevaj učitelj od učenca, da popolno in pravilno odgovarja. Razgovarjanje in pripovedovanje pred čitanjem je posebno v tem pogledu velike važnosti, kajti le na podstavi razgovarjanja, oziroma pripovedovanja pred čitanjem smemo zahtevati od učenca, da nam ponovi vsebino berila. Pa le na stavljena vprašanja se mora vsebina v 1. razredu ponavljati in sicer doslovno, kakor je v knjigi, kajti otrok še ni vajen se izraževati, da bi samostojno pravo obliko stavka in primerno besedo ob pravem času rabil.

Vzemimo kot vzgled prvo berilno vajo „Šola“: Kam hodimo? Hodimo v šolo. Kaj smo? Učenci smo. Kaj vidimo v šolski sobi? V šolski sobi vidimo okna, duri, stene, strop in tla. Kaj stoji v sobi? V sobi stoji peč in veliko klopj. Kje sedi vsak učenec in koga gleda? Kaj delamo pred ukom? Kaj potem? Kaj ima pod klopjo vsak učenec spravljeno? i. t. d.

2. razred.

Učni smoter: „Na vprašanja pripovedovati, kar se je čitalo.“

Videli smo, da nam v 1. razredu učni načrt glede ponavljanja vsebine berila nič naravnost ne predpisuje. Zato učitelj pri ponavljanji vsebine učencu v tem razredu pridno pomagaj in pusti mu, da ima pred sabo odprto knjigo, da lahko vselej vanjo pogleda, kadar mu je treba in če pa tega ne stori takoj, kadar je v zadregi z odgovorom ali če nepopolno in nepravilno odgovori, ga učitelj pa na to opozóri. Vse to velja tudi za 2. razred, oziroma drugo šolsko leto, vendar so v tem razredu učenci večinoma že toliko vajeni, da jim ni treba prepogosto v knjigo gledati, seveda, če je učitelj poprej berilo temeljito razpravljaj.

V 2. razredu se vsebina berila lahko na dva načina ponavlja in sicer:

1. Tako, kakor v 1. razredu t. j. učitelj vprašuje po vsebini v istem vsporodu stavek za stavkom, kakor je v knjigi, da otrok dotičen odgovor lahko takoj poišče, če ga ne zna.

2. Izprašuje samo najvažnejše stavke t. j. jedro berila ali pa tudi samo najvažnejše znake berila, ne oziraje se na zvezo mislij.

N. pr. 22. berilo „Tašica“:

1. Kdo prileti zimskega dne na okno kmečke hiše? (Otroci odgovarjajo doslovno, kakor je v knjigi.) Kam bi rada prišla? Kdo ji odpre okno? Kaj pobira tu? Kdo ima ptička prav rad? i. t. d.

Ali pa: O kom smo brali? Kam prileti tašica? V katerem letnem času je bilo to? Kaj je hotela? Ali se je je kmetič usmili? Kaj so storili otroci kmetovi? Kako je tašica skazala tej družini svojo hvaležnost? i. t. d.

3. razred.

Učni smoter: Pripovedovati, kar se je čitalo; pri tem je doseči po-

lagoma izraz, ki je nezavisen od besed berila.*

Tudi v 3. razredu učence na stavljena vprašanja vsebino berila ponavljaj vendar ne vedno doslovno, kakor stoji v knjigi, ampak polagoma s svojimi besedami. Oziirati se je treba tudi bolj na kraj in čas, kje oziroma kdaj se vrši dejanje ter tudi na нравni nagon, ki je podstava povesti.

N. pr. Vzemimo si kot vzgled 54. b. „Modra miška“ iz Prvega berila. V 2. šolskem letu se ponavlja to berilo navadno doslovno, kakor je v knjigi in sicer: Kdo prileze iz luknjice? Miška iz luknjice prileze. Kaj ugleda? Kaj si misli? Kaj nastavijo zviti ljudje? Kaj nalože na zgornjo desko? Kaj pa nataknejo v sredo med deščici? i. t. d.

V 3. razredu pa tako ponavljanje vsebine predpisanemu smotru ne zadostuje, ker si moramo prizadevati, da doseže učenec polagoma izraz, ki je nezavisen od besed berila. Ta namen bi se dosegel na tem vzgledu (Modra miška) nekako takole: Kdo prileze k pasti? Iz česa je bila ta past? Kje se naloži kamenje? Kaj je bilo nataknjeno na klinčku med deščicami? Kdo je rad slanino? Ali je hotela miška slanino jesti? Kaj je vedela? Poznala je torej nevarnost in vendar je zlezla pod kamenje; zakaj pa? S čim se je dotaknila slanine? Kako je bila past nastavljena? Kaj se je zgodilo z miško? Miška je vedela, da bi jo past pomečkala, če gre pod njo in vendar je to storila. Miška se ni hotela ogibati nevarnosti, zato je poginila v nji.

Ali pa: Kaj miši prav rade jedó? Kaj nastavimo mišim v past, da jih polovimo? Iz česa je bila ta past? Ali je spoznala miška past? Kaj je vsejedno storila? Kaj je hotela samó storiti? Šla je v nevarnost; kaj se je zgodilo z njo? — Če je po zimi na vodi še tenak led, ne sméte nanj hoditi; zakaj? Kakšna nevarnost pa je tu? Kdor se v globoki vodi koplje, se postavi v nevarnost; kakšno?

Pomnite: „Kdor nevarnost ljubi, pogubi se“.

4. in 5. razred.

Učni smoter: „Jezikovno pravilno pripovedovati, kar se je čitalo.“

V 2. in 3. razredu se učenec s pomočjo ponavljanja vsebine berila že toliko jeziku privadi, da smemo v 4. razredu zahtevati od njega, da nam jezikovno pravilno pripoveduje, kar se je čitalo, pa ne doslovno, kakor je v berilu, ampak s svojimi besedami t. j. z izrazom, ki je nezavisen od besed berila. V ta namen mora pa učitelj vprašanja pri ponavljanji tako urediti, da je učenec primoran izraziti se nezavisno od besed berila. Nezavisnost od besed berila ter jezikovno pravilno pripovedovanje se mora pa posebno v 5. razredu gojiti, ker ima v tem razredu pismeno izraževanje mislij (spisje) posebno važno ulogo. Spisne naloge bode pa učenec le tedaj jezikovno pravilno izdeloval, če zna poprej ustno jezikovnopravilno izražati svoje misli.

6. razred.

Učni smoter: Pripovedovati vsebino; razvrstitev mislij in glavno misel berila. Prosto pripovedovanje pripovednih pesmij in prozaičnih sestavkov.*

V 6. razredu oziroma 6. šolskem letu so učenci že toliko vajeni v izraževanju mislij, da jim pri ponavljanji berila ni treba mnogo vprašanj staviti, ampak pripovedujejo nam vsebino berila popolnoma prosto, brez pomoči učiteljeve, oziraje se na razvrstitev mislij v berilu, kajti v vsakem berilu se misli v določenem vsporodu vrsté. Naj bolje se vidi snovanje oziroma razvrstitev mislij pri naravoznanskih popisih. Še celo pri nazornem nauku v 1. razredu posamezne živali po določenem vsporodu opisujemo in sicer: ime živali, zvanjani znaki (kakovost života), bivanje, hrana, korist, škodljivost, posebna svojstva. Na podoben način sestavljena so tudi posamezna berila naravoznanske vsebine za višje razrede in učenec prav lahko spozna, da je v prvem ali drugem oddelku popisani život, v tretjem korist ali škodljivost živali. Naloga šestega razreda je, da zna

učenec vsebino posameznih odstavkov prav ob kratkem, časi samo z jedno besedo povedati. S tem pokaže, da vsebino v istini razume. Naj lažja so v 6. razredu gledé ponavljanja vsebine, oziraje se na razvrstitev mislij, berila naravoznauske vsebine in zato je prav pametno, ako učitelj v 6. razredu s temi berili prične. Temu se učenci kmalo privadijo in pozneje jim tudi ponavljanje vsebine beril zgodovinske vsebine, oziraje se na razvrstitev mislij, ne bode delalo težav. S takim kratkim ponavljanjem vsebine učenec tudi sprevidi, da je treba za vsak spisni sestavek poprej natančno misli razvrstiti ter posamezne točke natančno zaznamovati. Na ta način tudi ponavljanje vsebine posameznih kitic ali tudi celih pesmij učencem ne dela težav.

7. razred.

Učni smoter: Pogovarjanje ob vsebihi in načinu predstavljanja zlasti poetiških beril. Razjasnjevanje ritma in rime. Podatki iz slovstvene zgodovine in kratki življenjepisi najboljših pisateljev, zlasti onih, ki so v berilu. Nadaljevati vaje v govorjenji pripovednih pesmij in prozaičnih sestavkov.“

V 7. razredu se moramo poleg ponavljanja vsebine berila ozirati tudi na način predstavljanja, na ritem, rimo in pesnika. Predstavljanje prozaičnih sestavkov ne dela učencem v tem razredu težav, zato se ne bomo o tem tu bavili, ampak prešli bomo takoj k načinu predstavljanja poetiških beril.

Znano je, da imajo poetiška berila — pesmi ali poezija sploh velikanski vpliv na človeško srce. Po vsej pravici je poezija izmed vseh umetnostij, kar jih slajša človeku življenje, najlepša, najzlahtnejša cvetica. Njenih prečudnih barv se raduje vsako oko, njeno rajsko vonjavo slastno srca vsako srce. Milo se dete smehlja, če mu zapoje ljuba mamica lepo pesmico; pogumno se širi mladeniču srce, če mu iz prs vneta pesem vrè; v radosti se možu

lice vedri, če mu lepa pesem k srcu doni; celo starčku ob palici se vnema okó, če mu vbranih pesmij glas udari na uho. V pesmih raste vojščaku srce, kedar za dom in cesarja na vojsko gré; na perotih svetih pesmij se nam vzdiguje duša iz doline solz in zrè v domačijo nebeško; s petjem si lajša delo svojih rok kmet na polji, kosec na travniku, drvar v samotnem gozdu; vse si poje in prepeva, da si vedri srce.

Poezija je človeškemu srcu tudi najblažja dušna zabava. Posebno je, da je zanj vneta nedolžna mladina, koji požlahtnuje um in srce ter jo navdušuje za vse, kar je lepo. Vsakemu učitelju bodi torej sveta dolžnost, da odgrne izročeni mu mladini mičnost in krasoto narodove poezije in jo po nji navdá z ljubeznijo do ljube materinščine. Na ta način nam bode mogoče pridobiti slovensko mladino za slovenski jezik. Žal, da se v marsikateri šoli s poetiški sestavki prav pasterski postopa. V mnogih šolah učenci najbolj navadnih pesmij ne poznajo glede vsebine in oblike. Da bi vedeli povedati kaj o pevskem slogu posameznih ali vsaj najvažnejših pesmij, ali o razdelitvi pesništva, o tem še misliti ni. Naj slavnejši naši pesniki — tudi iz novejšega časa — so v marsikateri šoli učencem večinoma, da ne rečem popolnoma neznan! In vender učni načrt za 7. šolsko leto vse to predpisuje. Nimam namena, danes obširneje o tem govoriti, ker je nauk o pesništvu, o slovstvu i. t. d. večinoma vsakemu znan in ima vsakdo na razpolaganje več virov, kakor n. pr.: A. Janežičev „Ovetnik“, neizsrpni Marnov „Jezičnik“, J. pl. Kleinmayrjeva „Zgodovina slovenskega slovstva“, Gradimir-Leban-ova „Slovstvena zgodovina v ljudski šoli, dr. Fr. Miklošič „Berilo za osmi gimnazijalni razred“, dr. J. Šket: „Čitanka V. in VI. del itd. Take vire mora učitelj večkrat ponavljati in se marljivo pripravljati za pouk, kajti le na ta način mu bode mogoče zadostiti važni nalogi, ki je zavzema pesništvo oziroma poetiški sestavki v ljudski šoli. (Dalje prih.)